

استاد مایر درگذشت*

مهر آفاق بایوردی

با نهایت تأسف اطلاع یافتیم که فریتس مایر، بزرگ‌مرد جهان اندیشه‌ها و شرق‌شناس پرتوان و سخت‌کوش سویسی، در روز دهم ژوئن ۱۹۹۸/ بیستم خرداد ۱۳۷۷، در هشتاد و پنج سالگی، بر اثر سکته قلبی، در شهر بال (بازل) سویس، ندای حق را لبیک گفت و به سرای باقی شتافت. این ضایعه عظیم کلیه دوستان و یاران و فرهنگ‌دوستان ایران و جهان اسلام را غرق در اندوه کرد. جا دارد با نگاهی کوتاه به سیر حیات پر بار و ثمرات تنبغات و آراء خلاق این خاورشناس بلندپایه یادش را گرامی داریم.

استاد فریتس (نام تعمیدی: فریدریک ماکس) مایر در دهم ژوئن ۱۹۱۲ در شهر بال سویس چشم به جهان گشود. دوران کودکی و تحصیلات ابتدایی خود را در دهکده گلترکیندن (Gelterkinden)، از توابع بال، سپری کرده و تحصیلات دبیرستانی خود را در بال به اتمام رسانید. سپس در دانشگاه آن شهر، در نزد استادان نامداری چون رودلف چودی، والتر باوم‌گارتنر به تحصیل در رشته‌های معارف اسلامی، زبان و ادبیات سامی و فقه‌اللغه پرداخت. در سال ۱۹۳۷، به دریافت درجه دکتری فلسفه و معارف اسلامی از دانشگاه بال نایل شد. در همان سال، سفری مطالعاتی به ایران کرد و مدتی در تهران و سایر شهرهای کشورمان از جمله اصفهان اقامت گزید. استاد مایر، در سال‌های

* هرچند تاریخ وفات استاد مایر (۲۰ خرداد ۱۳۷۷) متأخر بر تاریخ این شماره از نامه فرهنگستان (پاییز ۱۳۷۶ که با تأخیر در شهریورماه ۱۳۷۷ منتشر می‌شود) می‌باشد، به لحاظ اهمیت خبر، درج آن را لازم شمردیم.

۱۹۳۸-۱۹۳۹، به اتفاق هلموت ریتز، به استانبول عزیمت کرد و با همکاری نزدیک ایشان به مطالعه و تحقیق در نسخ خطی کتابخانه‌های مساجد استانبول پرداخت. شماری از تبعات استاد در زمینه‌های تصحیح و مقابلهٔ نسخ خطی و تجدید چاپ آنها در همین سال‌های اقامت وی در ترکیه صورت گرفته است. یکی از نخستین آثار مایر در استانبول تصحیح و تجدید چاپ *فردوس المرشدیه*، اثر محمود بن عثمان، با مقدمه‌ای بسیار عالمانه در باب شیخ ابواسحق شهریار کازرونی است. تحقیقات بسیار جامع و دقیق دربارهٔ شیخ احمد جام و منابع *نصحات الانس جامی* از آثار ارزندهٔ ایشان است.

هم‌چنین کتاب *فوائح الجمال و فوائح الجلال*، که تحقیقات گستردهٔ او را دربارهٔ شیخ نجم‌الدین گبری در برمی‌گیرد، از کارهای ارزندهٔ زنده‌یاد در ترکیه است.

استاد مایر، از سال ۱۹۴۱ تا ۱۹۴۸، کرسی استادی رشته‌های معارف اسلامی و شرق‌شناسی را در دانشگاه بال، عهده‌دار بود و در سال ۱۹۴۹، بنا به دعوت دانشگاه اسکندریه، به مصر عزیمت کرد و کرسی زبان و ادبیات فارسی را در آن دانشگاه عهده‌دار گشت. در سال ۱۹۵۹، مجدداً برای سفری نُه ماهه به ایران عزیمت کرد و به مطالعه و تحقیق در نسخ خطی کتابخانه‌های ایران پرداخت و در همین سال بود که به دریافت دکتری افتخاری از دانشگاه تهران نایل شد. استاد، علاوه بر این، دکتری افتخاری دانشگاه فرایبورگ، عضویت آکادمی علمی هایدلبرگ و عضویت افتخاری انجمن شرق‌شناسان آلمان را نیز دارا بود. استاد مایر به غالب کشورهای اسلامی از جمله لبنان، سوریه، مراکش و افغانستان سفرهای علمی متعدد کرد.

یکی از آثار و تألیفات بسیار ارزندهٔ استاد کتاب *ابوسعید ابوالخیر یا حقیقت و افسانه* است. این اثر سترگ و گران‌مایه، که سیر تفکرات و پژوهش‌های علمی او را در جهان اسلام و عرفان در بردارد، حاصل متجاوز از ده سال تحقیق و بررسی‌های بکر و بی‌وقفهٔ اوست که در سال ۱۹۷۶ به زینت طبع آراسته شد. این اثر بزرگ به قلم نگارندهٔ این سطور ترجمه شده و به زودی به همت مرکز نشر دانشگاهی طبع و نشر خواهد شد. از جملهٔ دیگر آثار استاد مایر در باب ادب و عرفان ایران باید از کتاب *ارزشمند بهاء ولد*، که در سال ۱۹۸۷ به چاپ رسیده است، نام برد. هم‌چنین مجموعهٔ *عظیم سنگ‌های زیرینای معارف اسلامی*، (*Bausteine*) که در سال ۱۹۹۲، به مناسبت هشتادمین سال‌روز تولد وی، به همت همکاران و شاگردان استاد تنظیم و چاپ شده است، یکی از بدیع‌ترین جُنگ‌های گنجینهٔ بازیافتهٔ معارف اسلامی و عرفان و کلام و شعر و ادب فارسی است که

حاوی مقالات برگزیده و رسالات پراکنده استاد با اصلاحات و الحاقات و فهارس تخصصی اوست. آخرین اثر مایر تحقیقاتی است وسیع و نوظهور دربارهٔ فرقهٔ نقشبندیّه که در سال ۱۹۹۴ ذیل دو عنوان کلی «رابطهٔ قلبی مرید و شیخ» و «اعمال قدرت و تصرف در نزد مشایخ» منتشر شده است.

خصوصیات روحی و ابعاد علمی استاد مایر را از زبان شاگردان و همکاران وی می‌شنویم: فریتس مایر پژوهش‌های خود را با نگارش تذکره‌ها و زندگی‌نامه‌های بزرگ و شمار قابل ملاحظه‌ای از تحقیقات و رسالات کوچک و پراکنده ارائه داده است. وی هم‌چنین در زمینه‌های متعدد و متنوعی چون ادبیات، زبان، الهیات، عرفان و آداب و رسوم قومی ملل فعالیت‌های درخور ستایشی داشته است. مایر، در تحقیق، خود را کاملاً وقف موضوع می‌کرد و تلاش می‌نمود تا کُنه معانی و مطالب را از پوست خارجی آن جدا و عیان سازد. فریتس مایر، ضمن آن به سخن گفتن به گویش محلی زادگاه خویش بسیار پای‌بند بود، در نوشته‌ها و گفته‌های خود به زبان آلمانی سبکی زیبا و خاص داشت. در عصری که علوم عقلی و معنوی نیز روزبه‌روز بیشتر به زبان انگلیسی گرایش پیدا می‌کند، وی خدمات ارزنده‌ای به زبان آلمانی در حد یک زبان علمی و فلسفی انجام داده است. کسانی که تدریس مایر را در رشته‌های متعدد علمی در دانشگاه بال به خاطر دارند، تلمذ در مکتب او را کاری سهل و ممتنع توصیف کرده‌اند؛ زیرا که استاد، در عین آن که بی‌نهایت سختگیر و منضبط و پای‌بند اصول ذهنی و روند صحیح کار علمی بود، شاگردانش را با سعهٔ صدر و شخصیت بی‌تزلزل و معنویت نافذ خود مجذوب می‌کرد. مایر نه تنها در رویارویی با شاگردان خود بی‌نهایت سختگیر و پای‌بند وجدان علمی بود، بلکه در مقابل خود و اعمال و افکار خویش نیز روشی بی‌گذشت داشت.^۱

استاد، در آخرین سال‌های عمر خود، اوقات پربهای خویش را، با تلاشی خستگی‌ناپذیر، وقف پژوهش در عرصهٔ بکر و ناشناخته‌ای در قلمرو عرفان ایران و یونان باستان کرده بود و سعی داشت ریشه‌های مانوئیت و اندیشه‌های عرفانی مستتر در تعالیم زرتشت را در آراء غنوسی یونان باستان جستجو کند، ولی پیوسته از آن بیم داشت که عمر در حال افول وی مجال اتمام این کار عظیم را ندهد. روانش شاد باد

□

۱) به نقل از خانم دکتر گودرون شوبرت (Gudrun Schubert)، *Bausteine*، دیباچه.

جایزه سعدی

فرهنگستان زبان و ادب فارسی در سال گذشته تصمیم گرفت میان دانشجویان زبان فارسی در هند مسابقه‌ای به نام «جایزه سعدی» برگزار و دانشجویان برگزیده را برای آشنایی بیشتر آنان با زبان فارسی و فرهنگ و میراث فرهنگی ایرانی و اسلامی به ایران دعوت کند.

این مسابقه، با نظارت و پی‌گیری فرهنگستان و همکاری رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در دهلی‌نو و انجمن استادان زبان فارسی هند، برگزار شد و، سرانجام، ۹ نفر دانشجوی زبان فارسی از دانشگاه‌های سراسر هند، که در این مسابقه سرآمد شناخته شدند، همراه با دو استاد سرپرست، خانم آذرمیدخت صفوی و دکتر آصف نعیم، به ایران سفر کردند و به مدت دو هفته، از تاریخ شانزدهم تا سی‌ام آبان ماه سال جاری، در مهمانسرای فرهنگستان اقامت گزیدند و میهمان فرهنگستان بودند.

دانشجویان و سرپرستان آنها، در طی اقامت خود، علاوه بر ملاقات با رئیس و اعضای فرهنگستان، با تنی چند از استادان زبان و ادبیات فارسی نیز ملاقات و از چندین دانشگاه، موسسه علمی و فرهنگی بازدید کردند.

دانشجویان، طی اقامت خود، در کلاس‌های آواشناسی و تلفظ و مکالمه دکتر ثمره و در جلسات سخنرانی آقایان دکتر قبادی، دکتر اکبری، دکتر آقاجاری، دکتر غروی و دکتر حاج سیدجوادی شرکت جستند. برندگان جایزه سعدی به اصفهان و شیراز سفر کردند و، پس از بازدید از آثار تاریخی و فرهنگی این دو شهر، به هند بازگشتند.

□